

ЎЗБЕКИСТОНДА ТРАНСПОРТ-ЛОГИСТИКА СОҲАСИНИ ИҚТИСОДИЙ ҲОЛАТИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Жумаев Мурод Гафурович

“EXPRESS MAIL UNIVERSAL” МЧЖ Бош директори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7162187>

Бозор иқтисодиёти шароитида мамлакатда логистиканинг тараққий этиш хусусиятини ички ва ташқи бозор имкониятлари ривожланиш даражасига туртки бўлмоқда. Унинг асосини хусусий корхоналарнинг бир – бири билан ўзаро муносабатларига хизмат кўрсатиш жараёнида товар етказиш сифатини оширишда ва маҳсулотни энг кам харажатлар билан етказиб боришда ўз аксини топди. Хусусан, кейинги ривожланиш босқичи маҳсулотлар бозорида рақобатбардошликни оширишнинг мустаҳкам усули сифатида логистика имкониятларидан фойдаланиш ривожланиб бормоқда.

Рақобатчилар билан кескин курашда корхонанинг бошқариш тизимининг фаолиятида асосий масала унинг фаолияти, логистик стратегияси ва тактикасини бозорнинг ва истеъмол соҳасининг узлуксиз ўзгариб турувчи вазиятига иложи борича максимал мослаштиришдан иборат. Ушбу истиқболли соҳани ривожлантириш мақсадида, давлатимиз томонидан муҳим тадбирлар амалга оширилмоқда ва турли имтиёзлар яратилмоқда. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 2 декабрдаги ПҚ-3422-сонли “2018-2022 йилларда транспорт инфратузилмасини такомиллаштириш ва юк ташишнинг ташқи савдо йўналишларини диверсификациялаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорида “Логистика марказлари ва TIR-парклар тармоғини тубдан ривожлантириш, автотранспорт воситалари ва ҳаво кемалари паркини кенгайтириш ҳамда уларни сифатли ёнилғи-мойлаш материаллари билан ўз вақтида ва тўлиқ ҳажмда таъминлаш талаб этилади”. Шу билан бирга логистик инфратузилмасини ривожлантириш ҳамда модернизациялаш юксак халқаро талаблар ва стандартларга мос келадиган миллий транспорт тармоғини ривожлантириш соҳасида ягона комплекс стратегияни ишлаб чиқиш, республика маҳсулот ишлаб чиқарувчиларининг ўз маҳсулотини минтақа ва жаҳон бозорларига истиқболда олиб чиқиш талаб-эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда унинг халқаро транспорт коммуникацияларига кенг миқёсда интеграциялашувини таъминлаш дея таъкидлаганди.

Ушбу қарорда кўзда тутилган масалалардан бири бу ташқи савдо транспорт йўлакларини янада диверсификациялаш учун қўшимча қулай шарт-

шароитларни яратиш, мамлакатимизнинг транзит салоҳиятини ошириш, шунингдек, маҳаллий транспорт-логистика компанияларини ривожлантириш ҳамда уларнинг ташқи ва ички бозорлардаги рақобатдошлигини юксалтириш мақсадида транспорт инфратузилмасини такомиллаштириш ва юк ташишнинг ташқи савдо йўналишларини диверсификациялаш Комплекс дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш вазифаси тегишли вазирлик ва ташкилотларга юклатилди. Ушбу дастурни амалга оширишда:

умуман транспорт инфратузилмасини ривожлантириш соҳасида - темир йўл, автомобиль ва авиация транспортини янада ривожлантириш ҳамда уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, юк ташиш бўйича улар томонидан кўрсатилаётган хизматлар даражаси ва сифатини ошириш, халқаро логистика марказларини барпо этиш, халқаро аҳамиятдаги автомобиль йўлларини, йўл бўйидаги зарур инфратузилмани қуриш ва реконструкция қилиш, юк ташишда транспортларнинг ўтказиш қобилиятини кўпайтириш, шаффоф ва рақобат муҳитини яратиш, ҳаракат таркиби паркинни кенгайтириш ва Давлат чегарасидаги ўтиш пунктларининг максимал даражада бехатар фаолият юритиши шарт-шароитларини таъминлаш;

темир йўл транспорти соҳасида - темир йўл транспорти хизматлари сифати ва хавфсизлигини ошириш, янги темир йўл магистраллари қуриш, темир йўлларни электрлаштириш даражасини ошириш, мамлакатнинг ташқи савдо юклари асосий жаҳон ва минтақа бозорларига олиб чиқилиши учун халқаро транспорт йўлакларини шакллантиришни давом эттириш ва уларнинг фаолиятини такомиллаштириш, мослашувчан тариф сиёсатини кўллаш, тармоқнинг инвестициявий жозибадорлигини ошириш, логистика хизматларини такомиллаштириш ва ҳар хил транспорт турлари ўртасида ўзаро ҳамкорликни рационаллаштириш йўли билан Ўзбекистон Республикасининг темир йўл тармоғини жадал ривожлантириш учун зарур шарт-шароитлар яратиш;

автомобиль транспорти соҳасида - миллий ҳуқуқий базанинг халқаро ҳуқуқий база билан уйғунлашувини жадаллаштириш йўли билан халқаро ҳамкорликни ривожлантириш, миллий автоюк ташувчиларнинг оғир юкли автотранспорт воситалари ҳаракат таркиби паркинни кенгайтириш, автомобилларда халқаро юк ташишнинг рухсатнома бериш тизимини такомиллаштириш, халқаро транспорт коммуникацияларига мақбул йўл билан чиқишни ва транзит ташувлар ҳажмини кўпайтиришни таъминлайдиган янги автомобиль йўлакларини шакллаштириш учун

шарт-шароитлар яратиш;

авиация транспорти соҳасида - юк ташиш ҳажмларини янада кўпайтириш ва парвозлар географиясини кенгайтириш, мавжуд инфратузилмани ва кўрсатилаётган хизматлар комплексини халқаро авиатранспорт хизматлари бозорига олиб чиқиш, юкларни авиация ёрдамида ташиш чоғида, шу жумладан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилишда мослашувчан тариф сиёсатини қўллаш, ҳаво кемаларининг авиация паркни кўпайтириш ва янгилаш, “Навоий” Халқаро интермодал логистика марказининг имкониятларидан самарали ва тўлақонли фойдаланиш.

Кейинги йилларда мамлакатимизда транспорт-логистика тизимини такомиллаштириш, ушбу омилардан фойдаланган ҳолда юртимизнинг экспорт салоҳиятини ошириш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, 2020 йил якунларига кўра “Uzbekistan Airways” АЖ томонидан 41,7 минг тонна юк ташилиб, бу кўрсаткич 2019 йилга нисбатан 1,45 баробарга ошди.

Мамлакатнинг экспорт салоҳиятини ошириш учун транспорт-логистика тизимини такомиллаштириш борасида амалга оширилаётган ишларнинг ҳолати тўғрисида 2021 йил 18 май куни Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг мажлисида кўрсатилган маълумотларга кўра, юкларни ташиш ҳажмини ошириш мақсадида қатновлар Истанбул, Урумчи, Острада, Шанхай, Сеул, Деҳли, Шицзячжуан, Льеж йўналишлари бўйича ўтган йилда қўшимча чартер шартномалар имзоланди. Ушбу ишларнинг бажарилиши натижасида ойлик юк ташувлар даромади 1,3 млн. доллардан 5,7 млн. долларга ошди. 2021 йил давомида 12 268 та рейс амалга ошириш орқали 1 933 минг йўловчи ва 42,5 минг тонна юк (шу жумладан пуллик багаж ва почта) ташиш режалаштирилди. Жорий йилда юк ташувлари ҳажмини янада ошириш мақсадида Тошкент – Гонконг – Тошкент – Тель Авив – Тошкент ва Тошкент – Гонконг – Тошкент – Киев – Тошкент янги йўналишлар бўйича парвозларни амалга ошириш, ушбу йўналишлар бўйича 2 минг тонна юк ташиш ва 5,8 млн. АҚШ доллари миқдорида қўшимча даромад олиш кўзда тутилган.

Шу билан бир қаторда, жорий йил 6 апрель куни Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган “Иннопром-2021” халқаро саноат кўргазмаси доирасида “Ўзбекистон Темир йўллари” АЖ ва Россиянинг “РЖД Логистика” компанияси вакиллари ўртасида озиқ-овқат маҳсулотларини, шу жумладан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини музлатгичли махсус рефрежератор контейнерларда ташиш учун Агро-Экспресс поездларни ташкил қилишга келишиб олинди. Мазкур янги йўналиш Ўзбекистоннинг экспорт

ташувлари, айниқса мева-сабзавот маҳсулотлари экспорти ривожлантиришга ижобий таъсир кўрсатади.

Транспорт вазирлиги ва “Ўзбекистон темир йўллари” АЖ томонидан МДХ, Эрон ва Болтиқбўйи давлатлари темир йўл маъмуриятлари билан ўтказилган учрашувлар натижасида 2021 йил учун бир қатор чегирмалар олинишига эришилган. Бу эса, маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг экспорт салоҳиятини оширишга ва ўзбек маҳсулотларининг рақобатбардошлигини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Шунингдек, ҳозирги кунда Транспорт вазирлиги томонидан давлатимиз раҳбари ташаббуси билан янги “Мозори – Шариф – Қобул – Пешавор” ва “Хитой – Қирғизистон – Ўзбекистон” транспорт ва транзит йўлакларини яратиш борасида тизимли ишлар олиб борилмоқда. Хусусан, “Мозори – Шариф – Қобул – Пешавор” темир йўлининг қурилиши Ўзбекистон ва Ўрта Осиё мамлакатларига дунё океанига чиқишга энг яқин йўл бўлиб, Жанубий Осиё темир йўл тизимини Марказий Осиё ва Евроосиё темир йўллари билан узвий боғлаш имконини беради. Бу ўз навбатида, мамлакатимиз транзит салоҳиятининг кескин ошишига хизмат қилади. Лойиҳани амалга ошириш натижасида Покистондан Ўзбекистонга юкларни ташиш 35 кун эмас, балки 3-5 кунни ташкил қилади.

“Хитой – Қирғизистон – Ўзбекистон” темир йўл қурилиши лойиҳасининг амалга оширилиши Осиё Тинч океани ва Хитойдан Қирғизистон ҳамда Ўзбекистон орқали юкларни Европа мамлакатларига ташиш учун янги халқаро транспорт коридорини яратади. Қолаверса, юкларни етказиб бериш вақти кескин қисқариб, Ўзбекистоннинг транзит салоҳиятини янада оширишга хизмат қилади.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 2 декабрдаги ПҚ-3422-сонли “2018-2022 йилларда транспорт инфратузилмасини такомиллаштириш ва юк ташишнинг ташқи савдо йўналишларини диверсификациялаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори
2. Есенкин Б.С, Крылова М.Д. “Логистика в книжном деле”. Учебник URL: <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook118/01part-014.htm> (дата обращения 10.09.2016).
3. Джеймс С.Джонсон, Дональд Ф.Вуд, Дэниел Л.Вордлоу, Поль Р.Мерфимл. Modern logistics (Современная логистика). Учебное пособие. – М.: “Вильямс”, 2015.
4. Хўжаев Ф.Е. Пўлатхўжаева Д.М. Айтиева С.А. Тижорат ва сервис логистикаси. Ўқув қўлланма. Т.: “Тошкент” 2018.